
Diş Hekimliğinde Maske, Gözlük ve Siperlik

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU

*Hacettepe Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi,
Periodontoloji Anabilim Dalı, ANKARA*

Diş hekimliği çalışma alanında kişisel koruyucu önlemler çapraz enfeksiyonun önlenmesinde önemli bir basamaktır. Bu tür önlemler diş hekimliği çalışanlarının göz, burun ve ağız mukozalarının kan veya diğer potansiyel kontamine materyal ile temasını önler. Mikromotor başlıkları, ultrasonik aletler veya hava spreylemelerinin kullanılması salya, kan, mikroorganizma ve su damlacıklarını içeren serpintilerin oluşmasına neden olur. Bu serpintiler hızla zemine, çalışma yüzeylerine veya hasta ya da diş hekimi üzerine yerleşir. Serpintiler aynı zamanda havada uzun süre asılı kalabilen ve hava ile solunabilen aerosoller de içerir. Uygun bir çalışma ortamında rubber dam veya güçlü bir aspirasyonun kullanımı damlacık, aerosol veya serpintilerin dağılımını en aza indirebilir.

Diş hekimliği çalışma alanında başlıca kişisel korunma önlemleri eldiven, maske, gözlük, siperlik ve koruyucu giysilerdir. Tüm kişisel koruyucu önlem komponentleri çalışma alanını terk etmeden önce çıkarılmalıdır. Gözlük ve siperlik gibi tekrar kullanılacak kişisel koruyucu araçlar her hastada kullanıldıktan sonra sabun veya deterjan ve su ile yıkanarak temizlenmelidir. Maske ve siperliklerde görünür kirlenmelerin olması durumunda, hasta aralarında tüberkülosidal bir dezenfektanla dezenfekte edilmeleri gerekmektedir.

Çalışmalar, diş tedavileri sırasında kan ve salyadan kaynaklanan sıçramaların yoğun olduğunu göstermiştir. Sıçrayan materyal diş hekiminin göz, burun ve ağız mukozası ile temas edebilir ve mikroorganizmalar bu mukozalardan kolayca giriş yapabilir. Örneğin; hepatit B virüsü taşıyan çok az miktardaki kanın göz içine sıç-

raması durumunda hekim infeksiyon kapabilir. Bu nedenle maske, koruyucu gözlük veya çene ucuna kadar uzanan siperlik kullanılmalıdır.

Diş hekimi ve yardımcıları özellikle kan veya salyadan kaynaklanan damlacık ya da serpinti olasılığı söz konusu olan işlemlerde ağız ve burunlarını örten maske ve göz koruyucu olarak gözlük veya tüm yüzü kapatan siperlik kullanılmalıdır. Hasta için olan koruyucu gözlükler hastayı dental işlemler sırasında oluşacak damlacık ve serpintilerden korur. Cerrahi maskeler, %95 oranında bakteriyel filtrasyon kapasiteleri sayesinde kullanıcından kaynaklanan mikroorganizmalardan hastayı koruduğu gibi diş hekimini de kan orijinli patojenleri veya diğer infeksiyöz mikroorganizmaları içeren damla veya serpintilerden korur. Maskenin dış yüzeyi işlem sırasında oluşan sıçramalar nedeniyle veya kontamine elle dokunulması sonucunda kontamine olur. Ayrıca, nefes alıp verme sırasında maskenin nemlenmesi daha geçirgen hale gelmesine neden olur. Bu nedenle, nemlenmesi durumunda maskenin hasta arasında hatta hasta tedavisi sırasında değiştirilmesi gerekmektedir.

Solunum yolu infeksiyonlarına karşı önlem alınması söz konusu olduğunda, örneğin; tüberküloz hastalarında özel filtre kapasitesi olan maskelerin, yani respiratörlerin kullanımı daha uygundur. Bu tür maskeler 1 µm'lik partikülleri bile filtre edebilir. Yaygın olarak kullanılan cerrahi maskelerin çoğunluğu kullanıcıya tüberküloz koruyuculuğu sağlamamaktadır. Bununla birlikte bazı cerrahi maskeler, örneğin N-95, koruyucu gereksinimleri karşılar ve respiratör olarak nitelendirilebilir. Bu tür maskelerin koruyuculuk seviyesi filtre materyalinin etkinliği ve yüze uyumu ile belirlenir. Hava yolu ile geçen infeksiyonlara karşı önlem alınması söz konusu olduğunda tam koruyucu program gerekmektedir. Bu program gereği maskenin tam uyumu ve kenar izolasyonu test edilmelidir. Diş hekimi ve yardımcılarının bu konu ile ilgili detaylı bilgilere ulaşabileceği internet adresleri mevcuttur (<http://www.cdc.gov/niosh/99-143.html>). Respiratörlerin sağlık setlerinde kullanımı yeni olmakla birlikte tüberküloz koruyuculuğu için çok önemli bir adımdır. Hava saflaştırıcı respiratörler sağlık çalışanlarının *Mycobacterium tuberculosis* solumasını önleyici önemli bir bariyerdir.

Siperlik Kullanımını Gerektiren Durumlar

Hasta tedavisi sırasında, kan veya kan ile kontamine olmuş sıvıların sıçramasının olası olduğu durumlarda, alet bileylenmesi sırasında veya kontamine sıvının bertaraf edilmesi sırasında yüz koruması sağlayan siperliklerin kullanımı gereklidir. Siperlik kullanımının gerekli olduğu durumlar;

- Yüksek devirli aletlerle diş preparasyonu sırasında,
- Düşük devirli piyasemenle polisaj sırasında,
- Kron polisajı sırasında,
- Kontamine aletlerin yıkanması sırasında,
- Hava veya su şırıngalarının kullanımı sırasında.

Maske kullanırken, çok temiz görünse bile kontamine olduğu unutulmamalıdır. İç kısmı hekimin kendi mikroorganizmaları ile, dış kısmı ise üzerine sıçrayan kan veya diğer materyal ile kontamine olur. Her hastada yeni bir maske kullanılmamalıdır. Tedavi sırasında maskenin nemlenmesi durumunda değiştirilmesi çok önemlidir. Çünkü nemli maskenin yüze uyumu bozulur ve mikroorganizmalara karşı bariyer özelliğini kaybeder.

Maske ağızdayken, gerekli olduğu durumlarda, eldivenle orta (gövde) kısmından veya çıplak elle bağcıklarından ya da elastik kısmından dokunulması uygundur. Maskenin çıplak elle çıkarılması durumunda eller hemen yıkanmalıdır. Maske gövdesi ile temas eden eldivenlerin ise en kısa sürede çıkarılması gerekmektedir. Çıkarılan maskeler tıbbi atık olarak değerlendirilmelidir.

Lazer kullanıldığında, işlemi yapan hekim ve yardım eden personelin lazer kullanımı için önerilen özel tip maskeleri takması gerekmektedir.

Maske, ancak uygun kullanıldığında etkin bir koruyucu fonksiyona sahiptir. Kullanılan maske rahat olmalıdır, ağız ve burnu tamamen kapatmalıdır. Ağız kenarlarında maskedeki torbalanmalar mikroorganizma geçişine izin verir ve koruyuculuk sağlamaz. Burun bölgesindeki minik bükümler yakın teması ve uyumu sağlar.

Tedavi sırasında, kan veya kan ile kontamine sıvıların sıçrama olasılığı olduğu durumlarda kullanılan koruyucu gözlük veya siperliklerin hasta aralarında dekontamine edilmeleri unutulmamalıdır. Gözlük veya siperlikler dekontamine edilmeden bir süre bırakılacaksa çalışma alanının uzağında tek kullanımlık havlular üzerine konulmalıdır ve dekontamine edilmeden çıplak elle tutulmamalıdır. Maske hiçbir zaman boyunca asılı bırakılmamalıdır veya sonraki kullanım için cepte taşınmamalıdır. Maske uygun konumda takılarak kullanılıyor olmalıdır ya da atılmış olmalıdır. Bunun dışında bir kullanım veya muhafaza şekli **kesinlikle** yoktur.

Siperlik kullanıldığı zaman maske kullanımının gerekli olup olmadığı merak edilen bir konudur. Siperlik kullanılsa bile maske de takılması gerekmektedir. Siperliğin bir çeşit göz koruyucu aparatı olduğu ve gözlerle birlikte yüzün diğer bölgelerini de koruduğu unutulmamalıdır. Maske kullanımı ise kontamine serpinterin ve aerosollerin solunmasını önlemektedir. En etkin korumanın sağlanabilmesi için, çene ucuna kadar uzanan ve yüz yan taraflarına doğru kıvrılarak yan koruma da sağlayan siperliklerin kullanılması uygundur. Siperliklerin kalınlıkları değişkendir ve hızla gelen sıçramalara karşı etkin koruyuculuk sağlayamayabilir. Bu nedenle siperlik altında gözlük kullanımı da tercih edilebilir.

KAYNAKLAR

1. Centers for Disease Control and Prevention. MMWR 2003;52:(RR-17).
2. Center for Disease Control and Prevention. Practical Infection Control in the Dental Office. Dental Infection Control File, 1993.

3. Kohn WG, Harte JA, Malvitz PH, Malvitz DM, Collins AS, Cleveland JL, Eklund KJ. Guidelines for infection control in dental health care settings-2003. JADA 2003;135:33-45.
4. Külekçi G, Çintan S, Dülger O. Diş hekimliği açısından adım adım enfeksiyon kontrolü. Türk Diş Hekimleri Birliği Dergisi 2000;58:91-3.
5. Thomas MV, Jarboe G, Frazer RQ. Infection control in dental office. Dent Clin North Am 2008;52:609-28.
6. <http://www.cdc.gov/niosh/99-143.html>.